

Nejednakosti i višestruka diskriminacija u pristupu zdravstvenoj zaštiti i u njenoj kakvoći

Člankom 21. Povelje o temeljnim pravima Europske unije priznato je pravo na nepodnošenje diskriminacije, uključujući i onu na osnovi spola, rasnog ili etničkog podrijetla te vjere ili uvjerenja. Člankom 35. zajamčeno je pravo na pristup preventivnoj zdravstvenoj zaštiti i prav na korištenje medicinskog liječenja svakome, pod uvjetima propisanim nacionalnim zakonima i praksama.

Politički kontekst

Europska unija ima zakone kojima se zabranjuje diskriminacija na temelju šest glavnih osnova: spolu, dobi, invalidnosti, vjeri ili uvjerenju, rasi ili etničkom podrijetlu te seksualnoj orijentaciji. Međutim, prečesto se ljude diskriminira na temelju više od jedne osnove; to se naziva „višestrukom diskriminacijom“. Primjerice, starija žena koja pripada manjinskoj etničkoj skupini vjerojatno će doživjeti nejednak postupak zato što je stara, žena i pripada etničkoj manjini. Mlađi muškarac koji pripada toj etničkoj manjini ili jedna starija žena koja pripada drugoj etničkoj grupi vjerojatno neće doživjeti sličan postupak.

S pravnog stajališta postoje dvije poteškoće u rješavanju višestruke diskriminacije u pristupu zdravstvenoj zaštiti:

- Pravo Europske unije štiti od diskriminacije u pristupu zdravstvenoj zaštiti samo s osnove spola i rasnog ili etničkog podrijetla;
- Pravo Europske unije i pravo većine država članica Europske unije ne priznaje posebno ili ne propisuje način rješavanja višestruke diskriminacije.

Kao rezultat toga, žrtve višestruke diskriminacije mogu imati poteškoća u podnošenju uspješnih žalbi pred sudom ili bilo kojim drugim žalbenim tijelom. Nadalje, kreatori politika nisu obvezni uzeti u obzir višestruku diskriminaciju pri formuliranju politika u cilju poboljšanja jednakog pristupa zdravstvenoj zaštiti.

Istraživanje agencije FRA

U izvješću agencije FRA „Nejednakosti i višestruka diskriminacija u pristupu zdravstvenoj zaštiti i u njenoj kakvoći“ (*Inequalities*

and multiple discrimination in access to and quality of healthcare) prikazana su iskustva nejednakog postupka po više osnova u zdravstvenoj zaštiti, kao i dokazi diskriminacije ili nejednakog postupka. Ovo izvješće dopuna je izvješću agencije FRA iz 2011. godine, „EU-MIDIS Izvješće 5: Višestruka diskriminacija“ (*EU-MIDIS Data in Focus 5: Multiple Discrimination*), koje je usredotočena na iskustva višestruke diskriminacije ispitanika etničkog ili imigrantskog podrijetla, u usporedbi s većinskim stanovništvom.

U ovom najnovijem izvješću agencije FRA analiziranju se prepreke i pojedinačna iskustva višestruke diskriminacije u zdravstvenoj zaštiti te načini na koje ta iskustva mogu onemogućivati pristup uslugama zdravstvene zaštite. Cilj ovog izvješća jest doprinijeti diskusijama o usvajanju predložene horizontalne direktive EU-a koja bi u svim poljima, uključujući i zdravstvenu zaštitu, produbila jednakopravnu zaštitu od diskriminacije na osnovu dobi, invalidnosti, religije ili vjere te spolnog opredjeljenja. Cilj navedenih aktivnosti također je unaprijediti razumijevanje načina na koji s kreatori politika i žalbeni postupci bave višestrukoum diskriminacijom.

Metodologija

Ovo izvješće temelji se na sekundarnom pravnom istraživanju i socijalnom terenskom radu koji su provedeni u Austriji, Češkoj, Italiji, Švedskoj i Ujedinjenom Kraljevstvu. U sklopu terenskog rada intervjuirano je više od 170 korisnika zdravstvene zaštite za koje je postojao rizik od višestruke diskriminacije s obzirom na međuovisnost njihove dobi, spola, etniciteta i invalidnosti, kao i 140 stručnjaka u zdravstvu, predstavnika tijela za suzbijanje diskriminacije, žalbenih tijela u zdravstvu i nevladinih organizacija. Dokazi prikupljeni u sklopu terenskog rada uspoređeni su s postojećim pravnim instrumentima vezanim za višestruku diskriminaciju u zdravstvenoj zaštiti na nacionalnoj, europskoj i međunarodnoj razini. Izvješće je usmjereno na sljedeće tri grupe za koje u pristupu zdravstvenoj zaštiti postoji opasnost od višestruke diskriminacije:

- žene koje pripadaju nekoj migrantskoj/etničkoj manjini, uključujući i žene s invalidnošću, koje pokušavaju pristupiti reproduktivnoj zdravstvenoj zaštiti;
- stariji ljudi koji pripadaju nekoj migrantskoj/etničkoj manjini, uključujući i one s invalidnošću;

- mladi ljudi u dobi od 18 do 25 godina s intelektualnim poteškoćama koji pripadaju nekoj migrantskoj/etničkoj manjini.

Ključna pitanja

Nalazi istraživanja agencije FRA pokazuju da sustavi zdravstvene zaštite mogu stvoriti prepreke u pristupu zdravstvenoj zaštiti ili pružati usluge zdravstvene zaštite koje su drukčije kakvoće ljudima s više od jedne zaštićene karakteristike, kao što su spol, invalidnost i etnicitet. Komunikacijske i jezične prepreke, primjerice, utječu na mnoge skupine koje su pod izričitom zaštitom antidiskriminacijskih zakona, no pojedinci s više od jedne zaštićene karakteristike suočavaju se s dodatnim složenim izazovima. Nalazi izvješća također pokazuju da pri susretima, komunikaciji i interakciji sa zdravstvenim osobljem može doći do nedostojanstvenog i nepoštujućeg ponašanja prema ovakvim korisnicima zdravstvene skrbi.

Savjeti temeljeni na pokazateljima

Pokazatelji koje je prikupila agencija FRA ukazuju na to da bi EU i njene države članice mogle poduzeti nekoliko koraka za poboljšanje stanja kada je riječ o višestrukoj diskriminaciji.

Zakonodavstvo Europske unije

EU bi mogla:

- Pružati jednakopravnu zaštitu od diskriminacije po svim osnovama koje su zaštićene zakonodavstvom EU-a u područjima izvan zapošljavanja – kao što je to zamišljeno predloženom „horizontalnom direktivom“ Europske komisije;
- Uvesti strože mjere za sprečavanje i borbu protiv višestruke diskriminacije, uključujući i zaštitu od spolne diskriminacije.

Institucionalizacija višedimenzionalne jednakosti u sustavu zdravstvene zaštite

Države članice EU-a mogle bi:

- Razmotriti mogućnost učinkovitijih i razmjernih naknada za slučajeve diskriminacije u zdravstvenoj zaštiti;
- Ojačati besplatnu jezičnu pripomoć u ustanovama zdravstvene skrbi te tijekom pružanja informacija o zdravstvenoj zaštiti – uključujući i usluge prevođenja i posredovanja za one koji ne govore ili ne razumiju određeni jezik. To uključuje i „znakovni“ jezik te druge oblike potpore ljudima s osjetilnim ili intelektualnim oštećenjima;

- Poticati više pozitivnog djelovanja usmjerenog na one suočene s rizikom interseksijske diskriminacije: primjerice, pružanjem nužnih usluga ženama iz etničkih manjina koje žele ženskog liječnika, financiranjem lokalnih mobilnih programa potpore namijenjenih raznim etničkim skupinama kao i jednakopravnim skupinama među njima, osiguravanjem više vremena za medicinska savjetovanja za ljude koji pripadaju tim skupinama;
- Razmotriti mogućnost organiziranja obuke za zdravstvene stručnjake o diskriminaciji i višestrukoj diskriminaciji, kulturalnoj kompetenciji i razumijevanju invalidnosti;
- Sustavno prikupiti zdravstvene statistike koje bi omogućivale cjelovit uvid u presjek različitih osnova, uključujući i podatke o etnicitetu (i koje bi bilježile, onda kada je to zakonito, i etnicitet i status migranta) i invalidnosti (uzimajući u obzir okvir ljudskih prava za invalidnost sadržan u Konvenciji o pravima osoba s invaliditetom Ujedinjenih naroda, takozvani socijalni model invaliditeta).

Pristup pravdi

EU i države članice mogle bi:

- Ojačati svijest korisnika zdravstvene zaštite o postojanju i načinu djelovanja dostupnih žalbenih mehanizama, kako za pitanja zdravstvene zaštite, tako i za pitanja diskriminacije;
- Razmotriti osnivanje jednog tijela za suzbijanje diskriminacije koje pokriva niz diskriminacijskih osnova kako bi se učinkovitije rješavao problem „višestruke“ diskriminacije. Nadalje potrebno je ojačati međuinstitucionalne mehanizme upućivanja između tijela za suzbijanje diskriminacije i žalbenih tijela u zdravstvu, kao i svijest o antidiskriminacijskom zakonodavstvu među žalbenim tijelima.

Dodatne informacije:

Izvješće agencije FRA o *Inequalities and multiple discrimination in access to and quality of healthcare* dostupno je na: <http://fra.europa.eu/en/publication/2013/inequalities-discrimination-healthcare>

Za pregled aktivnosti agencije FRA vezanih za višestruku diskriminaciju proučite: <http://fra.europa.eu/en/project/2011/multiple-discrimination-healthcare>